

POSTEN I ØST- FINNMARK RUNDT 1855.

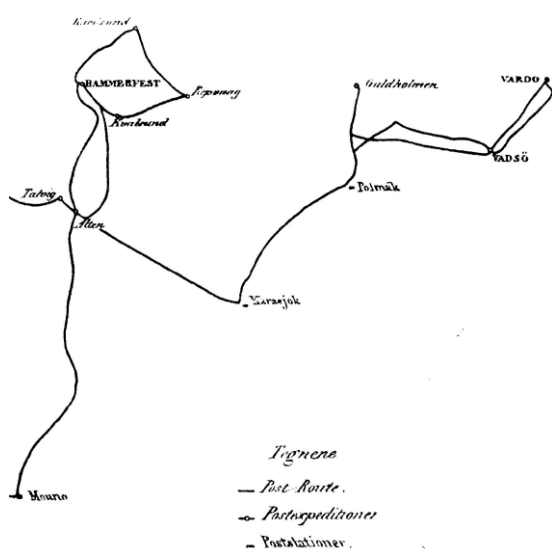
I 2007 har Vardø 700-års markering av festning og Kirke. Dette er et jubileum som Vardø Frimerkeklubb vil markere på sitt vis; med en regional frimerkeutstilling. Festningen hadde nemlig også en meget viktig rolle mht. posten, siden den var endepunktet for posten gjennom Nord-Norge.

POSTRUTER

I 1663 ble det gitt et kongelig påbud om at posten skulle føres fram til Finnmark 2 ganger pr. år. Før Norges første frimerke ble utgitt var det Vardø som var endestasjonen for posten gjennom Finnmark. Det var Vardøhus Festning strategiske beliggenhet som også ble utgangspunktet for postruten. Norges utpost mot øst måtte ha god kontakt med konge og regjering.

Posten fram til Vardø gikk to veier avhengig av årstiden; postruta var delt i hhv. vinterrute og sommerrute. Fram til 1838 gikk posten fra Trondheim og nordover med båtpost. I 1838 skjedde en revolusjon innen postgangen til Nord-Norge. Dampskipet "Prinds Gustav" ble satt inn i trafikk mellom Trondheim og Tromsø, senere Hammerfest. Denne dampskipsruten var ikke helårlig, i 1855 gikk dampskipet i perioden februar - oktober.

Sommerposten hadde sitt utgangspunkt i Hammerfest, hvor den fortsatte dels som båtpost og dels over land. Posten fulgte denne ruta: over Porsangerhalvøya, krysser Porsangerfjorden, videre over Sværholthavøya og over Laksefjorden. Posten krysset Nordkinnhalvøya på Hopseidet før den fortsatte inn Tanafjorden til Guldholmen (Tanen) opp elva til Seida før den krysset over til Næsseby, og fortsatte til Vadsø og tilslutt til Vardø.

Til venstre et postkart som viser vinterposten i Finnmark i 1838.

Vinterposten i Finnmark til Vardø hadde sitt utgangspunkt i Alten hvor posten sørfra kom med dampskip eller båtpost. Fra Alten gikk vinterruta via Karasjøen, Polmak, Næsseby, Vadsø og Vardø. Posten gikk med kjørerein, bortsett fra

overfarten over Bussesundet som måtte skje med båt.

Siden dampskipet ikke gikk om vinteren, tok posten over land helt til Trondheim lang tid. Det ble derfor etablert en vinterpostrute over Haparanda. Haparandaposten fra Finnmark gikk via Alten til Kautokeino og fortsatte i Finland til Maunio og videre til Haparanda hvor posten gikk videre med den svenske posten sørover. Denne postruten gikk fram til 1860-tallet da ruten mistet sin betydning.

ØSTFINNMARKRUTEN 1853.

I 1852 ble det satt i gang en post mellom Hammerfest og Vardø eller Vadsø. Denne posten skulle gå 5 ganger i løpet av året. I denne sammenheng ble det også opprettet 8 poståpnerier mellom Hammerfest og Vardø. I Øst-Finnmark ble følgende poståpnerier opprettet: Skjötningberg, Gamvig, Omgang, Berlevaag og Havningberg. Av disse poståpneriene fikk Gamvik, Berlevaag og Havningberg stempel i 1864 og de andre seinere. Denne posten var så vellykket at en ønsket å utvide postgangen i Øst-Finnmark

Fram til 1853 fikk Øst-Finnmark som nevnt vinterposten over vidda og sommerposten med båtpost langs kysten. I 1853 ble det en endring på dette; Vinterposten gikk ennå i mange år over vidda, mens sommerposten gikk med statens dampskip først fra Tromsø, og senere fra Hammerfest til Vardø og Vadsø. I perioden 1853 til 1864 var det to dampskip som skiftet på å trafikkere denne ruten. Dette var dampskipene "Gyller" og "Gler". I 1855 gikk denne ruten hver uke i perioden mars - september/oktober

POSTKART 1857

På utdraget av postkartet fra 1857 kan en se hvilke poststeder som var helt øst i Finnmark på dette tidspunktet. Vi kan se de røde strekene som viser postrutene på land, de stiplede røde strekene er dampskipsruten i Øst-Finmark. Navn med rød skrift er poståpnerier, og navn som er understreket er dampskipsanløp

PREFRIM

Perioden før vi fikk frimerker i 1885 kalles prefrim-perioden. Det var opprettet en rekke poststeder, og flere av dem hadde stempel. Disse stemplene ble benyttet til å stemple brev, slik at en kunne se hvor brevet var sendt fra. På de poststedene som ikke hadde stempel, måtte poståpneren skrive på avsendersted og dato for hånd. Dette ble tungvint hvis det ble mange brev, så det ble kjærkomment å kunne benytte et stempel. I Finnmark var det fire poststeder som hadde fått stempel før det første frimerket ble utgitt i 1855:

- Vardø   Fikk gravert stempel i 1852 av gravør Knud K. Espe
- Vadsø   Fikk gravert stempel i 1852 av gravør A. W. Buch
- Hammerfest   Fikk gravert stempel i 1848 av gravør A. W. Buch
- Alten   Fikk gravert stempel i 1848 av gravør A. W. Buch

Brev fra VARDØ 23/1 1858 og sendt med vinterposten over vidda via ALTEN 11/2.

NORGES FØRSTE FRIMERKE.

I 1855 kom det første norske frimerke. Samtidig ble enhetsportoen innført. Det kostet nå 4 skilling å sende et brev innenlands uansett avstand. Tidligere var portoen avhengig av hvor lang distanse brevet ble sendt. Det at det ble rimeligere å sende brev ført til en kraftig økning i postgangen, og det ble i tiden framover behov for å øke antall poststeder. Dette var

en utvikling vi også hadde i Finnmark. Det var kun på private brev at frimerker ble benyttet. Offentlige brev hadde portofrihet.

NUMMERSTEMPEL.

Etter at det første frimerket var tatt i bruk, ble reglene for behandling av brev endret. Alle poststedene fikk tilsendt et riststempel som skulle benyttes til å makulere selve frimerket. Konvolutten skulle som tidligere stemples med datostemplet som viste sted og hvilken dato brevet var sendt. De poststedene som ikke hadde fått stedsstempel, måtte også som tidligere føre på sted og dato for avgang for hånd.

Riststemplene ble inndratt 26/1 1856, og disse ble alle omgravert til nummerstempler. Dette førte til at Finnmark sine 27 poststeder fikk tilsendt hvert sitt nummerstempel. Reglene for behandling av brev var som tidligere, men nå skulle frimerkene makuleres med nummerstempel i sort farge og konvolutten skulle stemples med stedstempelet i blå farge. I Øst-Finnmark fikk følgende poststeder tildelt nummerstempel:

- 95 GULDHOLMEN (TANEN)
- 125 HOPSEIDET
- 152 KJØLLEFJORD
- 208 MORTENSNÆS
- 232 POLMAK
- 329 VADSØ
- 334 VARDØ

I 1858 ble det vedtatt at alle nummerstempel skulle returneres og erstattes av stedsstempler. Alle poststeder fikk etter hvert egne stedstempler med navn og dato. Heretter skulle både frimerke og brev stemples med samme stedsstempel og en kunne benytte sort farge.

I årene fra 1855 og fram mot århundreskiftet var det en kraftig vekst i Finnmark. Denne veksten gjenspeiler seg også i utviklingen av kommunikasjoner og ikke minst innen postgangen.

Preprim-stempel fra VARDØ 4/7 1854